

Notat

Forurening af økologisk og konventionel frugt og andre afgrøder med Prosulfocarb

Baggrund, fakta og løsninger

Økologisk Landsforening

September 2014

Fund af sprøjtegiften prosulfocarb i økologiske æbler truer de økologiske producenters ret til at producere frugt, og det undergraver forbrugernes mulighed for at købe giftfri danske frugt. Miljøstyrelsen har kendt til forurening af regnvand med prosulfocarb i mindst 7 år, og har kendt til fund af rester af prosulfocarb i danske æbler siden november 2013. Miljøstyrelsen har haft redskaber til rådighed for at undgå forurening af den økologiske æblehøst 2014 - og i øvrigt også hele den konventionelle æblehøst og æbler i danskernes baghaver. Men Miljøstyrelsen har ikke foretaget signifikante handlinger endnu.

Fødevarestyrelsen handlede heller ikke i år til trods for en velbegrundet forventning om, at de økologiske frugter i 2014 vil blive forurenede over EU's grænseværdi, en grænseværdi som EU fra 1. juni 2014 nedsatte til detektionsniveauet. På nuværende tidspunkt risikerer hele den danske æbleproduktion—økologisk som konventionel—at blive kasseret på grund af en forurening, som myndighederne kunne have undgået.

Økologisk Landsforenings mål:

- At prosulfocarb ikke længere findes i økologisk frugt, grønt eller andre afgrøder, således af økologiske varer fortsat kan sælges som værende fri for sprøjtegiftrester
- At de økologiske producenter holdes økonomisk skadesløse

Det kræver:

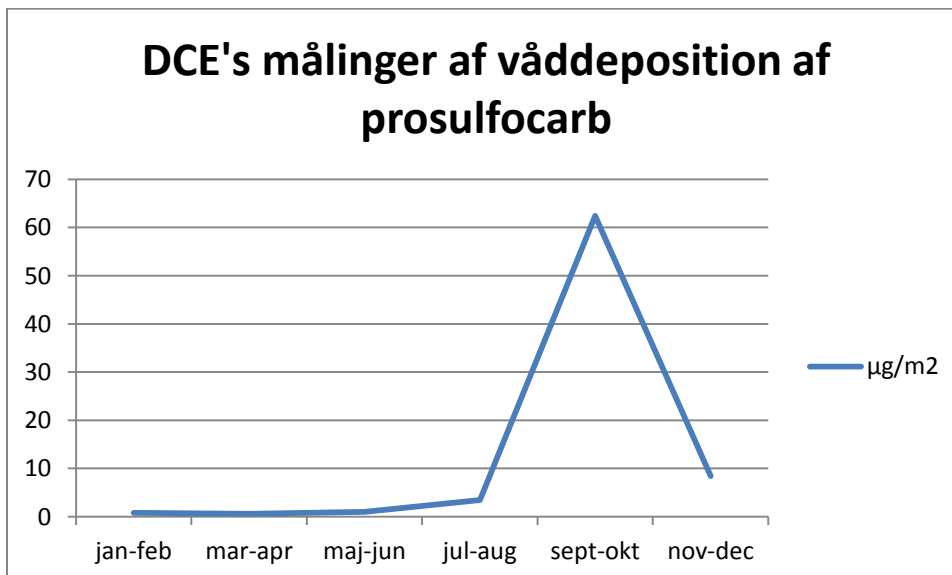
- **Lovgivning:**
I dag er det fuldt lovligt at forurene de økologiske producenters – og andre producenters – afgrøder, dvs. at anvende sprøjteudstyr og sprøjtepraksis, som **med garanti** spreder prosulfocarb. Ved udbredt forurening i 2014, bør et forbud overvejes. **Som minimum** bør miljøministeren gennemføre ny regulering nu for at sikre, at forureningen ikke gentager sig. Det kræver, at det udstyr og den sprøjtepraksis, som bl.a. Syngenta og Videntcentret for Landbrug selv mener er mest virkningsfuldt i bekæmpelse af afdrift og afdampning, skal være **lovkrav og ikke frivillige tilvalg**.

- Miljøministeren bør introducere lovgivning nu, som stiller krav til sprøjteudstyr.
- Miljøstyrelsen bør genvurdere prosulfocarb nu, med henblik på enten forbud eller ufravigelige krav til sprøjteudstyr og sprøjteteknik, hvor overtrædelser udløser bøde og forbud mod anvendelse af sprøjtegift i en periode.
- **Kompensation:** Der skal findes en permanent løsning på kompensation til de økologiske producenter, der får forurenede deres varer.
 - Promilleafgiftsfonden, Syngenta og Landbrug & Fødevarer har afvist anmodninger om kompensation for evt forurening i 2014 og fremover. Fødevareministeren bør tilbageholde de nødvendige midler fra fondens bevilling, for at sikre en kompensation. At økologer kompenseres via Promilleafgiftsfonden (dvs med provenu fra afgifter på sprøjtemidler) giver meget mening. Forureneren betaler.

Baggrund og status

I efteråret 2013 blev der igen fundet rester af ukrudtsmidlet prosulfocarb i økologiske og konventionelle æbler. Prosulfocarb anvendes i ukrudtsbekæmpelse om efteråret, og afdrift og fordampning af prosulfocarb medfører høje koncentrationer af prosulfocarb i nedbør og fugtig luft, også langt fra de marker, hvor det anvendes.

Prosulfocarb i regnvand

Se: DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi's [overvågning af våddeposition af kemiske stoffer – herunder prosulfocarb \(s. 65\)](#).

Fund af prosulfocarb i økologisk frugt udløst i 2013 krav om standsning af salg fra den pågældende avler, mens myndighederne, jf. lovgivning, undersøgte, om der er tale om en overtrædelse af generel- eller økologi-lovgivning. Det medførte i 2013 udgifter til yderligere testning for indhold af prosulfocarb, dokumentationsomkostninger, tilbagekaldelse af æbler, fjernelse fra hylderne, returfragt og tabt fortjeneste under myndighedernes afklaringsperiode. Der kom desuden information om forureningen i pressen, hvilket havde en negativ effekt på de økologiske producenters image, ligesom forløbet gav en ikke ubetydelig arbejdsmæssig og psykisk belastning for de avlere, hvis varer blev testet positivt for prosulfocarb. Natur-Erhvervstyrelsen konkluderede i 2013, at der ikke var tale om vinddrift fra nabogårde, men om en kollektiv sprøjteskade, der sker, når den samlede fordampning af prosulfocarb er stor nok til, at nedbør efterlader rester i f.eks. æbler. I 2014, vil alle de pågældende æbler skulle kasseres.

Hvornår bliver frugt kasseret?

EUs grænseværdi for indhold af prosulfocarb i æbler er pr. 1. juni 2014 sat ned fra 0,05 mg/kg til 0,01 mg/kg., som svarer til detektionsniveauet. Det er Fødevarestyrelsens ansvar at overvåge, at grænseværdier for sprøjtemidler i fødevarer ikke overskrides. I praksis vil Fødevarestyrelsen tage højde for statistiske usikkerhed og kræve, at f.eks. æbler bliver fjernet fra hylderne (kassering), når der findes mere end 0,02 mg/kg.

Lovlig forurening af økologiske varer

Situationen er den, at det i dag er fuldt ud lovligt for konventionelle landmænd at forurene de økologiske varer. Det er lovligt at køre med udstyr, der garanterer en stor afdampning af midlet, ligesom det er lovligt at anvende en sprøjtepraksis, der medfører forurening af de økologiske producenters æbler.

Ydermere forventes det, at anden økologisk — og konventionel — frugt, grønt og andre afgrøder også bliver forurenede med prosulfocarb.

Miljøstyrelsen, Landbrug & Fødevarer, Videncentret for Landbrug og Syngenta har kendt til de høje indhold af prosulfocarb i regnvand i ca. 7 år. L&F, Videncentret og Syngenta har også kendt til fund af rester af prosulfocarb i danske æbler siden august 2010, hvor resultaterne blev præsenteret af Aarhus Universitet, Årsløv, og hvor alle parter lovede handling i sagen. Miljøstyrelsen revurderede prosulfocarb i 2012 og godkendte det uden at komme med nye krav til, hvordan spredning skulle reduceres.

Miljøstyrelsens og Fødevarestyrelsens problematisk "vent og se"-strategi.

Miljøstyrelsen mener ikke, at det er deres ansvar at undgå denne forurening, fordi der ikke er tale om en sundhedsrisiko eller risiko for miljøet. Det er Fødevarestyrelsen, der har ansvar for at sikre, at grænser for indhold af sprøjterester *i fødevarer* overholdes. Overskrides grænseværdierne, kræver Fødevarestyrelsen prompte, at varer fjernes fra hylderne. Men til trods for den meget store sandsynlighed for, at økologisk frugt — og dansk frugt generelt — i år får et indhold af prosulfocarb, der overskrider grænseværdierne, har Fødevarestyrelsen ikke bedt Miljøstyrelsen om at foretage nogen *forebyggende* handling.

Heller ikke da EUs grænseværdier for indhold af prosulfocarb i æbler d. 1. juni 2014 blev sat ned fra 0,05 mg/kg til 0,01 mg/kg. – et niveau som mange prøver i konventionelle og nogle økologiske æbler overskred i 2013 — har Fødevarestyrelsen handlet. Fødevarestyrelsen kan anmode Miljøstyrelsen om at stille krav til f.eks. udstyr, dosering, sprøjtepraksis mv., som ifølge Videncentret for Landbrug og Syngenta ville have sænket forureningen med prosulfocarb under grænseværdien på 0,01 mg/kg, som i praksis er detektionsniveauet for stoffet.

Fødevarestyrelsen deler Miljøstyrelsens og miljøministerens problematisk "vent og se"-tilgang, og håber, at den frivillige handlingsplan fra Syngenta og Videncentret virker. ***Imens står de økologiske avlere med hele risikoen, fordi det fortsat er lovligt at forurene deres varer.***

Handlingsplanen

Der er bred enighed i landbruget og industrien om, at denne forurening ikke må gentage sig. I marts 2014 har Videncentret for Landbrug sammen med Syngenta, den førende producent af prosulfocarb, udviklet en omfattende informations- og rådgivningsindsats, der skal anspore alle landmænd til at anvende udstyr og en sprøjte teknik, der forebygger afdrift og fordampning. Alle håber, at denne handlingsplan fjerner muligheden for fund af prosulfocarb i æbler. Og Økologisk Landsforening har kvitteret mange gange for de mange informationstiltag.

Vent og se-strategien har vi prøvet i 7 år

Miljøstyrelsen og miljøministeren har valgt en "vent og se"-tilgang, ***til trods for at der intet forskningsmæssigt belæg er for, at frivillige handlingsplaner er effektive i påvirkningen af landmænds sprøjteadfærd.***

Megen forskning på området tyder netop på, at det **ikke** er sandsynligt, at frivillige virkemidler, som informations- og rådgivningsaktiviteter, vil give en tilstrækkelig adfærdsændring — og under alle omstændigheder ikke uden at de bygger på et incitament — i form af f.eks. ny regulering.

Er information til landmænd nok?

Et af de centrale indsatsområder i Handlingsplanen er information til landmænd via en lang række indsatser (møder, foldere, nyhedsbreve, fagmedier, breve fra organisationsledere, distribution af nye etiketter, undervisningsfilm og materialer mv.). Nogle landmænd vil uden tvivl rette ind og udskifte dyser eller ændre sprøjteadfærd. Men forskning tyder på, at det er få:

- En undersøgelse fra 2011 (Pedersen et al "Barrierer i landmændenes beslutningsmønstre vedrørende ændret pesticidanvendelse", Bekæmpelsesmiddelforskning, Miljøstyrelsen 134, 2011) baseret på svar fra 1.164 konventionelle landmænd, viste, at landmænd vægter økonomi, udbytte, markens udseende og undgåelse af risiko for senere driftsproblemer langt før andre hensyn (side 91). Nogle prioriterer udbytte (i ton) højere end den egentlige bundlinje. Men de tanker, landmanden har om andre hensyn som f.eks. miljøet, påvirker ikke i væsentlig grad deres beslutninger.
- Dertil konkluderes det, at økonomiske incitamenter (tilskud, afgifter) eller regulering/krav virker bedre end informationskampagner.

Landbrugskonsulenter som miljøagenter?

Landbrugets planteavlskonsulenter har også fået en central rolle i handlingsplanen. Hvad siger forskning om, hvor effektive konsulenter er som miljøagenter? Påvirker de sprøjteadfærd i den ønskede retning?

I Miljøstyrelsens rapport "Konsulenters rådgivning om bekæmpelsesmidler — muligheder og barrierer for at reducere forbruget" (Pedersen et al 2014, Miljøstyrelsen) er konklusionen, at:

- Det dominerende hensyn i konsulenternes rådgivning er at sikre landmanden det bedste økonomiske resultat. I praksis rådgiver konsulenter kun ud fra andre hensyn f.eks. miljøhensyn, hvis det matcher et økonomisk hensyn (side 8).
- Det er en barriere i forhold til målet om at få landmænd til at ændre sprøjteadfærd, at et stort flertal af konsulenterne (69 %) mener, at sprøjtemidler er uskadelige/ uproblematisk, og kun knap halvdelen lægger vægt på at få viden om midlers effekt på andet end produktion (f.eks. miljø, natur).

- Hvis konsulenter skal inddrage andre hensyn i rådgivningen (dvs. andet end økonomi og produktionshensyn) skal landmanden efterspørge det. Det kræver, at landmanden får politisk vedtagne incitamentter hertil, enten i form af afgifter, tilskud eller anden regulering.
- Indarbejdelse af andre hensyn i rådgivningen afhænger af ”i hvor høj grad, de politiske virkemidler giver et incitament til at inddrage miljøhensyn i rådgivningssituationen. Er der ingen incitamentter, eller er de svage, vil der fortsat være en barriere for at reducere forbruget af pesticider via landbrugskonsulenternes rådgivning”.

Vi kan håbe, at motivationen for at fastholde muligheden for anvendelse af prosulfocarb motiverer såvel landmænd som konsulenter.

Men undersøgelser giver intet forskningsmæssigt belæg for at tro, at konsulenter er effektive miljøagenter, uden styrkede miljøkrav eller stærke økonomiske incitamentter (tilskud, afgifter mv). I handlingsplanen for prosulfocarb er der ikke stærke økonomiske incitamentter, og der er alene tale om en mulighed for lovmæssige indgreb.

Hvis der skal være lovkrav, hvilke lovkrav giver så mening?

Økologisk Landsforening foreslår, at de forebyggende handlinger, som Syngenta og Videncentret for Landbrug **selv** vurderer som virkningsfulde i forhold til vindafdrift og afdampning, skal være lovkrav for alle. **Best practices bliver standard praksis, og ikke et frivilligt tilvalg.** Det drejer sig om krav vedrørende bl.a.:

- Brug af lavdrift-dyser — kompakte luftinjektionsdyser eller andre luftinjektionsdyser med større tryk.
- Sprøjtning skal ske senest muligt om efteråret, og når det er under 15 grader, og når luftfugtigheden er høj, f.eks. kun om aftenen, natten eller tidligt morgen.
- Krav om maks. hastighed og bomhøjde ved sprøjtning. Bomhøjde på 80cm giver f.eks. seks gange så meget vindafdrift og afdampning som bomhøjde på 50 cm.

Dertil er der behov for krav om nye etiketter på de meget store mængder prosulfocarb, der er hamstret på de konventionelle landbrug, får afgiften på prosulfocarb blev sat op (der er hamstret 2-3 års forbrug); og der skal være alvorlige sanktioner, hvor de nye krav ikke følges. F.eks. bøder og fratagelse af retten til at anvende sprøjtegift på den pågældende gård.

Men gør det en forskel, at Danmark fastsætter krav om sprøjtning — kommer der ikke bare prosulfocarb ind over grænsen?

Ja. Prosulfocarb kan flytte sig over længere afstande, men det er Miljøstyrelsens vurdering, at en væsentlig del af nedfaldet skyldes sprøjtning inden for kortere afstande, og at en indsats i Danmark derfor vil gøre en stor forskel. Det er også Videncentrets og Syngentas vurdering og baggrund for handlingsplanen.

Bliver danske landmænd ikke dårligere stillet konkurrencemæssigt?

Hvad angår risikoen for konkurrenceforvridning, som kan opstå, hvis danske landmænd stilles over for krav, der er højere end i andre lande, skal det bemærkes, at det udstyr og den ændrede praksis, som anbefales af Videncentret for Landbrug, ikke har nogen betydelige omkostninger for landmanden. Og Videncentret har ikke for vane at anbefale handlinger, der stiller danske landmænd ringere i konkurrence.

Kompensation

Økologisk Landsforenings krav om, at økologiske landmænd holdes økonomisk skadesløse, kom ikke med i handlingsplanen, og producenten Syngenta har også afvist anmodninger om at give kompensation til de økologiske avlere, der har lidt tab i 2013. Landbrug & Fødevarer har i august 2014, valgt at udbetale kompensation til de økologiske æbleavlere for deres tab i efteråret 2013.

Der er dog ingen garanti for, at økologer holdes skadesløse i efteråret 2014 og fremover. Viceformanden i L&F har kaldt kompensationen for tabet i 2013 en "engangskompensation". Økologisk Landsforening sendt derfor en ansøgning til Promilleafgiftsfonden om kompensation for mulige tab hos økologer i efteråret 2014 og 2015. Ansøgningen fik afslag d. 29. september. Derfor beder Økologisk Landsforening fødevareministeren om at omdirigerer en del af provenuet fra afgifter på sprøjtemidler, for at sikre en kompensation for eventuelle tab som økologer får i 2014.

De økologiske producenter skal ikke bære risikoen for denne forurening alene. Det skaber en enorm utryghed. Økologiske æbleproducenter har aflyst investeringer og afbestilt nye træer. Flere overvejer at stoppe som økologisk æbleproducenter.